

GO‘DAKLIK DAVRI RIVOJLANISHI, PSIXOLOGIYASI VA EMOTSIONAL MULOQOTNING AHAMIYATI

**ADPI pedagogika yo‘nalishi 101- guruh talabasi
Jomurodova Mohina Sharof qizi**

Annotatsiya: Hozirgi vaqtda rivojlanish inson shaxsining tarkib topishi jarayonidir. Rivojlanish o‘zaro uzviy bog‘liq bo‘lgan qator bosqichlarda amalga oshadi. Bola aql zakovatining ko‘rsatkichi, sifati, xarakteri uning atrofdagi odamlar bilan kundalik muloqotlari va amaliy faoliyatida vujudga keladi. Go‘daklik davri psixologiyasi har bir yosh davrning qaytarilmas xususiyatlarini, yillar o‘tgan sari, asta-sekinlik bilan bola qanday qilib inson bo‘lib shakllanishi, shaxs sifatida o‘zini ijtimoiy munosabatlarda namoyon qilishi va emotsional muloqotni shakllantirib borishi bilan kechadi.

Kaliti so‘zlar: individ, go‘daklik davri, yosh psixologiyasi, rivojlanish, ta’lim-tarbiya, emotsiya, moslashish.

Go‘daklik davri inson hayotidagi organik ehtiyojlarni (kislorodga, ovqatga, issiq yoki sovuqqa) qondirishga nisbatan yo‘naltirilgan xatti-harakatlarining tug‘ma, instinktiv shakllari sof holda kuzatiladigan yagona davr hisoblanadi. Ilk go‘daklik davri bu bolaning himoyasiz, kam-harakati harakat holatidan juda jadal ravishda rivojlanadigan, quvnoq bolaga aylanish davridir. U qisqa vaqtni ichida kattalar bilan munosabat o‘rnatadi predmetlarni ushlab va ulardan foydalanishga o‘rganadi. U atrof olamdagi narsalarni kuzatadi, predmetlarni qo‘li bilan ushlab, ularni qandayligini bilishga intiladi, tovushlarga e’tibor beradi va predmetlar yordamida shu tovushlarni o‘zi yaratishga harakat qiladi. U o‘z onasi va boshqa yaqinlari bilan emotsional munosabatga kirishadi. Go‘dak yoshidagi bola ham jismonan, ham psixik, ham ijtimoiy jihatdan juda tez rivojlandi.

Go‘dak bola 2 oylik vaqtdan boshlab, o‘z onasining yuzini, ovozi o‘zgalarnikidan ajrata boshlaydi. 2-3 oylikdan boshlab esa onasining tabassumi va kulgisiga tabassum turli harakatlar bilan javob qaytaradi.

3-4 oylikdan boshlab bolalar yaqinlariga o‘z harakatlari bilan ko‘rish, eshitish yoki gapirishni xohlayotganligini ko‘rsatadilar, 8 oylikdan boshlab esa bola o‘zgacha muhit va begonalar qo‘liga tushsa, uz xavotirini yig‘isi orqali namoyon qiladi.

Bola hayotining birinchi kunlaridan boshlab individual hayot kechirish jarayonida tashqi muhit bilan aloqa vujudga keladi. Bola hayotining ikkinchi oyida unda barcha sezgi organlariga xos shartli reflekslar hosil bo‘ladi. Bolaning o‘sishi va rivojlanishi jarayonida egallayotgan reaksiyalari barqaror bo‘la boshlaydi, tez paydo bo‘la boradi va anchagina differensiyalashadi.

Bolaning tug‘ilganidan boshlab nafaqat sezgi organlari ishlashga tayyorligi ma’lum bo‘lmay, balki bosh miyasi ham faol ishlay boshlaydi. Onalar chaqaloqning faqatgina psixika va xulqning tug‘ma shakllarinigina bilmasdan, balki organizmni tabiiy rivojlanish jarayonini ham bilish kerak. Hayotining birinchi oylarida harakatlarning rivojlanishi alohida ahamiyat kasb etadi.

Yangi tug‘ilgan bolada diqqat qilish qobiliyati bo‘lmaydi. Unda turli qo‘zg‘olovchilar ta’sirida asta-sekin ixtiyorsiz diqqat rivojlanib boradi. Bolaning tasavvur doirasi qancha qisqa bo‘lsa, uning o‘zi uchun tanish va yangi bo‘lgan predmetga nisbatan diqqati shuncha intensiv va davomli bo‘ladi. Diqqatning psixik ta’siri ma’lum, u sezgi kompleksini idrokka aylantirib, psixik jarayonlarning o‘tishini kuchaytiradi va tasavvurlarning xotirada mustahkam saqlanishiga yordam beradi.

Go‘daklik davridagi bolaning hayoti to‘liq kattalar bilan hamkorlikdagi emotsional munosabat bilan bog‘liq bo‘lib, bola kayfiyatining yaxshi bo‘lishiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri ta’sir

ko'rsatadi. Kattalar bilan emotsional munosabat shu yoshdagi bolalarning asosiy yetakchi faoliyati bo'lib, bola psixik taraqqiyotining asosi bo'lib hisoblanadi.

Kattalarning bolaga nisbatan emotsional munosabati, ularning gaplariga bolaning o'z diqqatini qaratishi, javob qaytarishga harakat qilishi, ba'zi so'zlarni saqlab qolib, emotsiya bildirishi diqqat, xotira, nutq va boshqa bilish jarayonlarining rivojlanishiga zamin bo'ladi.

Emotsiya-shaxsning voqelikka o'z munosabatini his qilishidan kelib chiqadigan, uning ehtiyoj va qiziqishlari bilan bog'liq bo'lgan yoqimli yoki yoqimsiz kechinmalardir.

Xulosa qilib aytganda inson individ bo'lib tug'ilgandan to shaxs bo'lib shakllanganiga qadar onasi va oila a'zolarining ko'magi kerak bo'ladi. Bolaning ta'lim-tarbiyasi, zukko, namunali, har tomonlama yetuk shaxs bo'lib yetishishida oila muhim rol o'ynaydi. Go'daklik davrida shaxsning kelgusi rivojlanishi uchun asos bo'ladigan emotsional muloqot juda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.G'oziyev E.G. Umumiy psixologiya. Toshkent.2002.1-2 kitob.
- 2.Nishanova Z.T. Rivojlanish psixologiyasi."O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati",nashriyoti 2018.
- 3.Axborot manbalari.Arxiv.uz.
4. O'Gilxontolibjonovna, V. (2023). AXBOROT MUHITI YOSHLAR IJTIMOY NORMALARI SHAKLLANISHIGA TA'SIRINI TADQIQ ETISHNING METODIK JIHATLARI. Современное образование (Узбекистан), (11 (132)), 15-22.